

Mulgi keelen 2023

TRÄHKE

MULGIMAA PISA TORN OM KARKSIN

KARKSI KIRIKU TORN OM TIPUST ÜMÄRIGULD KAITS MIITERD VILTU.

Karksi kirik om oma kotusse pääl seisnu kaits ja puul saandit. Temä kikkage torn akas aga kirigu küllest joba saa aaste iist ärä vajome ja pirle om torn ülevest kaits miitert viltu. Mikeperäst temä sis vajop?

Ehiteje mulgi ollive kokkuoidligu – teive kirigu seinä vana ordulinnusse müüre pääle, nõnda tulep ju odavemb. Ku müüri ollive kõva alutse pääl, sis torn jäie pehme maa pääle ja olli nõnda rasse, et maa es jõvva tedä enämb kanda. Umbes kolmkümment aastet tagasi panti torni ala kümme miitert pikä betoonist tettu vaia, et torn peris pikäli ei vajos. Sii om ää, et tedä enämp sirges es sikutede – pirle käüve mede oma Pisa torni vaatemen nii Eesti inimese ku külälise Läti- ja Soomemaalt.

Egä kirigu ja linnusse ümmer om iki pallu aardelugusit, nõnda Karksin kah. Köneldes vannust kaartest, mis näütävet, et kirigu all ja ümmer vanan lossikeldren olevet kullapada. Küll om õnneotsje sedä taga otsin, aga ei midägi. Saa aaste iist olevet üits talumiis juba piaaigu varanduse kätte saanu, a sis olli Soomemaale sadanu meteoriiit, mis ollu nõnda suur, et tennü terve Eesti kah valges. Karksi kajuje arvas, et sii om temäle

saadet taeva oiatus ja ai ruttu augu jälle kinni.

Aga aare löüti iki, siisama kõrd, ku torni uppivajumise iist päästeti. Suur massin es mahu linnusse väräti alt kirigu manu ja sis kaeveti värätialust sügävembes. Nink oh imet – säält tulli päevävalgele rahapada vanaaigside müntege. Aardepeitje pidi iki kavalpää oleme, ku paet selle nõnda lihtsase paika, et kellegil es tule pähägi väräti alt otsi.

Köneldes, et vanaste olli kiriguõpeteje ädän ollu sellege, et kennigi jõi kik aig ärä armulavveini, mida kirigun oiti. Lännu sis kiriguõpeteje üüse vahti pidäme, et pahategijet kätte saia. Aga es saa, sest veinivaras ollu Vanapagan esi, kes elänu kirigu all ja tedä juba pallaste kätege ei püünä. Köneldes viil, et sest aast akanu kiriguõpeteje kah üten Vanapaganene kiriguveini jooman käüme.

Karksi kirigu torn om viltu, sii om siililegi selge. Aga kunagine kirigu kellaamiis kõnelnu kigile tõsimeeli, et just sii torn om siin ilman ainumas asi, mis om õige – oopis ülejäänü ilm om viltune. Mine võta sis kinni ...

Gastoni Kalle

Pildi tennu TaaVID Meedia

SISUKÕRD

Kirivese vahtrelehe <i>Kivirähki Andrus</i>	4
Tantsu Tarulan <i>Rannapi Jaan</i>	6
Luuletuse <i>Trulli Ilmar, Ilves Kristi</i>	8
Mastimänd ja pudrumänd <i>Vilbaste Kristel</i>	9
Intervjuu <i>Meenutusi aast, ku kuuli minti oktoobrekuul</i>	10
Post	12
Rongisõit <i>Nüidu Ellen</i>	14
Meisterdus <i>Püilupartsi rong</i>	15
Kokanukk <i>Mulgi pudru saamise lugu</i>	17
Nali	18
Arva ärä!	19
Pildilugu <i>Inimesevilmikse</i>	20

TÄHEKE

SA Kultuurileht lasteaakiri
ASUTATUD JAANUARIS 1960 • ILMUB KORD KUUS

Toimetuse aadress:
Harju 1, 10146 Tallinn
taheke@taheke.ee
Telefon 627 6426

Päatoimetei Martson Ilona
Toimetei Hinrikus Kadri
Mulgi Täheks toimetei Ilves Kristi
Kunstiline toimetei Rea Priit
Makett: Mikkin Dan

Tähekest saab telli e-arve püsivassuge
www.tellimine.ee

telefon 617 7717

Kaasepildi om joonistenu Zarip Catherine

Mulgikiilne Täheke tulli vällä Mulgimaa
perimuskultuuri toetusmeetme abige.
Sii om Täheks ja Mulgi Kultuuri Insti-
tuudi ütine ettevõtmine.

EESTI
RAHVAKULTUURI
KESKUS

MULGI PUDER VALLUTEP MAILMA

Mulgimaal om viil alle oma kiil, kultuur ja inimestel endetäädmine ek mulgi uhkus. A siia maani ei ole mede kandist üttegi asja UNESCO mailma vaimuperänduse nimekirja kantu. Nüid om mulgi võttan nõus selle via ärä parande. Tulevaaste saame tääda, kas mede puder saap mailmakuul-
sas või ei.

Sellel kodutsel söögil, mes keedetes kokku karduldest, suurmist ja vägevest lihast, om üle Eesti pallu nimesit, näituses tangu-kardule puder, segadik, sandiputr, lätipuder, mulgi kämm, puulvillane, kannustiku puder, suurmidõga kartohka, laiskputr, sakõ silmiga putr, kärutädi puder, tummipudõr.

Mede aiga om ta jõudan läbi mitme inimpõlve ja sedä om söönu piaaigu egä Eesti inime. Kudas sedä putru kutsutes ja tetäs, sii om egän kandin vähä oma-
muudu.

Sii aaste om Mulgimaal ollu jusku üits suur pudrupidu, sest nii pallu om sedä süüdu ja tettu kokkusaamistel, pidudel, kuulen, lasteaidun ja muduki koduden. Suurest pudrutegemisest kasus mulkel omakõrda vällä mõte kandidiiri Eesti söögikandis ja nüid kannapki Mulgimaa uhket nime Eesti toidu-
piirkond 2023.

Pudruga UNESCOsse minek om tähtis, sest sedäsi tõstame Mulgi pudru ku üte mulgi märgi rohkemb au sissi ja ku üits asi saap tähelepanu, sis sedä oidas ja viias edesi.

MULGI PUTRU SÖÖVE ÄÄ MEELEGE NII SUURE KU LATSE.

MULGI PUDER OM ÄÄ JA ODAV SÜÜK, MIS TÄIDÄP KÖTU ÄRÄ PIKÄS AAS.

Kivirähki Andrus

KIRIVESE VAHTRELEHE

Jänes karel müüda mõtsa ja ots närimist. Ta näi äkki suurt vahert. Selle lehe ollive punatse- ja kõllatsekirju ja peris iilässive päevä kähen. Jänes jäi ku kivikuju seismä ja vaht, silmä punni pähän ja suu valla.

„Ilus!“ mõtel ta, ja kohe pääle sedä:

„A egä puulehe süvvä ei sünni.“

Ta karas edesi, a käänd kohe varsti otsa ümmer ja tulli tagasi vahtrepuu manu. Ulka lehti olli alla sadanu ja nii ollive nüid mahan ku kirivene põrmandurõovas. Jänes jäi kõhkleme, a lehe ollive iki maru ilusa ja ta akas neid maast üles korjame.

„No raasike imelik sii muduki om,“ mõtel ta esi.

„Kõttu na ju ei täidä. A ma vii na oma kodutse puujuure ala ja sis om nende keskel tore leside.“

Ta mudku korjas ja korjas kirivesi lehti ja es saa ärä lõpete, sest egä järgmine paist eelmisest viil ilusamb. Kuni äkki põrut kokku undige.

„Oh!“ röögät jänes ja paet vahtrelehe sellä taga. A susi paist kah eitunu olevet, ta ist kärreste maha ja ai ännä äste koheves. Raasike aiga ollive mõlembe vakka.

„Ma süü su ärä,“ üteli unt viimate.

A sii es kõla kuigi usutevelt ja jänes panni tähele, et undi ännä alt paistap kah suur punt vahtrelehti.

„Kas sia korjassit kirivesi lehti?“ küsse ta.

„Es korja!“ kosti unt vastu.

„Korjassit küll, mia ju näe!“ üteli jänes.

„Noh ... Või-olla raasike,“ tunnist susi ja paist, et tal olli kangeste äbi.

„Mia korjassi kah,“ üteli jänes ja võtt lehe sellä tagast vällä.

„Ah soo! Sia kah!“ olli unt rõõmus ja näidäs nüid oma ännä ala paetet kimpu. „Mia mõtli, et ku na urgu viia ... Et sis om jusku kenä kaia või nii ...“

„Nojah, mia mõtli täpi päält sedäsama,“ noogut jänes.

„Na om ju nõnda ilusa,“ üteli unt ja naarat äbeligult.

„Om küll,“ olli jänes peri. „Kas korjame viil?“

A enne ku na sedä tetä jõusive, olli kuulda samme ja vällä ilmusi karu, kes kand sülen suurt pundart pihlamarja säuke. Ku ta unti ja jänest näi, käänd ta sedämaid otsa ümmer ja taht pakku minna.

„Ooda nüid!“ õigas jänes. „Mis sia nende pihlakobaridege tiit? Kas sa süüt neid?“

„Ei süü,“ pomisi karu.

„A misjaos sa neid sis korjat?“

Karu läits nüid näost sama punatses ku pihlamarja temä sülen.

„Na om miu arust ilusa,“ sosist ta. „Ma mõtli, et ripute na kuupa lakke, sis om tore talve vahti ...“

„Väige õige!“ kitt jänes. „Om tõeste ilusa! Kuskottald sia na võtit? Mia lää tuu omale kah mõne. A siule soovite ma vahtrehti. Me undige joba korjassime. Om ju uhke?“

„Om jah!“ üteli mesikäpp ja es äbene enämb. „Imeilusa! Ma vii nii kah kuupase.“

Ja sis korjaski karu pihlamarja säuke manu viil sületävve vahtrehti, a susi ja jänes lätsive jälle pihlamarju otsma. Om peris kindel, et nii koobas, urg ku puujuure alune saive väige ilusas ehit.

Mulgi kiil: Ilves Kristi

Rannapi Jaan

Tantsu Tarulan

“Sedäviisi sis,” ronis Tarula suvetalu peremiis Jaak redeli päält maha. “Sellege om nüid ütél puul. Ku usseaia päält piaviiil midägi ärä kadume, sis saame sulii kätte. Võime järve viirde minna.”

“Kät-kät-kät,” kädist arak Arald, ku autu üten pererahvage olli silmist kadunu. “Nüid võime uuri, mis imelik karp sii

katusseveere ala panti.”

Sannarästä pääsukse jõusive edimelt oma uurmisesõõri ärä tetä.

“Pesäkast sii ei ole. Ei sissikäiku, ei välläkäiku.”

“Ihiii... a aken om,” lennäs arak lähembelt vaateme. Ta toet varba selle uvve asja pääle ja koogut nokage järgi kaeme.

“Aken mis aken. Pallalt laas

ei paista läbi.”

“Kus nüid tulli meil asjatundai vällä,” raaksat vares, kes olli pererahva autut ärä saatman käinu. “Selle akne nimi om objektiiiv. Kas te sis turvakaamerat ei ole enne nännu? Linnan peris arilik asi.”

Tarula usseaia pääl oleje pidive tunnisteme, et ei ole jah. Es ole neist kennigi linnan seigelnu, uulitseposte otsan siibu puhanu egä rämpsutünne ümmer kakelnu.

“Mis sii kaamera tiip?”

“Turvakaamera tiip kik aig pilte. Nüid saap kik üles võet, mis mede õvve pääl tetäs.”

“Kurnäu,” sääd kass Miiisu ennest uhkeste tiiraa pääle. “Kurnäu!”

“Elü sii massin ei taha,” võtt tark vares kassi uhkust vähembes. “Temä sissi jääve pallalt pildi.”

“Pildi, pildi, pildi,” kädist arak. “Miiisu, kobi iist ärä. Kohe saap sii massin imepilte üles võtta.”

Arak panni siivä kokku ja satte nagu kivi kassi poole.

“Mjäu!” karas kohkunu Miiisu kõrva. A sedä ei oles vaja ollu. Enne maha sadamist käänd lind ringi, ai jala püsti ja lennäs, selg

allpuul, üle õvve.

“Tsi-tsi-tsi! Asi sii ärä es ole,” sädistive pääsukse. “Vaa-deke meid! Kõrgembe lassi vi-gurlend!” Ja pääsukse akassive nigu virmalise vehkme.

“Mitte nõnda kähku!” soovit tark vares. “Nii kiire sähvmise sulave ülesvõtjal kokku.”

“Õige jutt,” kost kajo mant tuubre alt. Just Tarulase jõu-dan rändrott Robert sorgas pää-urust vällä. “Pildi pääle tahtje piave vigurit tetä mõistma. Jõ-mi, kunkottal te olede?”

Vanarott panni kaits käppä suhu ja vilist. Sedämaid akas väiksit rotte õvve pääle sibame.

“Tähelepanu! Torn i püs-tipanek!” kamand vanarott ja lask ennest keset usseaia kõ-tuli maha.

“Suuruse järekörran, läits!”

Esi piiksun ronis rotipoig esä turja pääle, kasvult järgmi-ne temä selgä ja nõnda iki ede-si. Ku torn valmis sai, tulli alt uus käsk.

“Nüid jala sirgu!”

Torn akas kerkume. Kõr-gembele, kõrgembele, kõrgem-bele, kuni äkki viltu vajos ja kü-läkuhjas sai.

“Linnan sirkusepüüne pääl miildis torni ümmersadamine

vaatejile iki kige rohkemb,” jäi rotiesänd poigege rahule.

Kodujänesse Keku ja Kuku ollive oma puuren kikke sedä päält vaadenu. Nüid virutive na võrgust usse pihta siandse mat-su, et konks iist valla lennäs.

“Mede kõrd!” õigas Keku. “Me tahame kah ülesvõtmist.”

“Tiritammi tants!” röögät Kuku.

Jänesse aive ennest edimeste jalgu pääle ja sirutive ta-gumise koiva taeva poole. Sedä-viisi akassive na ümmertiiru kargleme.

“Kae imet!” vaaksat vares. “Vaate, et viskave viil undira-tast kah!”

Keku ja Kuku visassivegi.

***

Autu olli sillerdeve järvek-se viirde jõudan. Suur sõsar Kai laot palaje maha, tillike sõsar võis tassi-taldre pääle panna. Sedäsi olli kokku lepit.

Esä Jaak näput oma nutitelevoni.

“Esä, kas sellege saap mede kodu usseaia pääle kah minna?”

“Iki. Misjaos ma sis selle kaamera üles panni.”

Viil raasike näputemist, sis saive sõsare Tarula talu õvve nätä.

“Uhh!” imest suur sõsar Kai. “Miande möll!”

“Multivilm! Multivilm!” kil-gas tillike sõsar Mai.

“Kes oles arvanu, et tühjäs jäet õvve pääl siande mürgel käip,” tunnist vanemb sõsar.

“Ää, et käip,” kitt tillemb sõ-sar. “Varasse ei julge manu tul-la.”

Mulgi kiil: Ilves Kristi

Trulli Ilmar
MÜTSI PÄHÄ

VAHEL LOHE MURRAP PÄÄD.
TEGELIGULT MURRAP PÄID.
MIS TA MÖTLEP, KAS SA TÄÄT?
JU TA MÖTLEP MÖTTIT ÄID.

LOHEL PÄID OM TERVE KOBAR.
EGÄN PÄHÄN TAL OM MÜTS –
SONI, KAAP VÕI KÕVAKÜBÄR,
RÄTT, BARETT VÕI SUUSAMÜTS.

PALLA PÄÄGE VÄIKE LOHE
VÄLLÄ MÄNGMÄ KÜLL EI LÄÄ.
EMÄ ÜTLEP: „OTSEKOHE
MÜTSI SAAP SUL EGÄ PÄÄ!“

Ilves Kristi

ÕPETEJE MITU PALET

MÕNIKÕRD OM ÕPETEJE KOOLIN PERIS EMÄ IIST-
PAITEP PÄÄD JA KULLEP ÄRÄ, OIAP EGÄT LATSEKEST.
KU OM NUTUTUJUN MÕNI, TUUP TA NÕNARÄTI,
VILTU LÄNNU LUUSINÕÕBI JÄLLE RIVVI SÄTIP.

MÕNIKÕRD OM ÕPETEJEL VAJA OLLA ARST,
TOHTERDE VÕI LAASTERDE AIGET SAANU LAST,
ANDA KÄHKU TALLE ABI JA KAH PÄÄLE PUHUDE,
LOHUTE JA JAHUTE JA RINDA PISTA MUHUGE.

MÕNIKÕRD OM ÕPETEJE KAVAL DIPLUMAAAT,
VESTAP JUTTU ÄÄRI-VEERI, ASJA KÕRDA AAP.
PANEP LATSE TANTSU LÜÜMÄ OMA PILLI JÄRGI,
MÕISTAP ÄRÄ VAIGISTE LASSIN SUURE LÄRMI.

MÕNIKÕRD OM ÕPETEJE NIGU MÕNUS SEMU,
SII TIIP PALLU LÕBUSAMBES MEDE KOOLIELU.
LASSI IHEN VISKAP NALLA, VÄLLÄN KARGAP KEKSU,
NAGU KÜSIS LASTE KÄEST TA: „MA OLE TORE, EKSJU?“

MASTIMÄND JA PUDRUMÄND

Selle aaste puu om mänd ek pedäjes. Mände kasvap mede maal väige pallu.

Poole mede mõtsa om männämõtsa ek pedästigu. Pedäje kasvave egäl puul. Rannaliiva pääl om tormituule na vahel piaaigu küliti tõuganu. Esiki paksu turbakihige raban piave na vastu ku tillikse päkäpiku. Peris õige mastimänna kasvave paksun laanen.

Kudas tetä vahet mede okaspuiel – kuusel ja männäl? Üitskõrd olli üits udsupääst rovessur üliõpilastele sedä õpanu ja esi kik aig midägi papre päält vaadenu. Ku paper olli maha sadanu, näive tudengi, et selle pääle olli kirjutet: „Kuusel käbi pikä, männäl lühikse.“ Tõine lugu kõnelep, et selle papre pääl olli kirjan – „kuusel okka lühikse, pedäjel pikä“. Nõndasama lihtne omgi – pedäje okka om pikä ja käbi lühikse, kuusel vastupidi.

Osa suuri inimesi arvav, et uus männäpuu kasvap männäkäbist. Tegeligult om käbisoomuste vahel tillikse siimne, millel egälütel küllen üits all kärbläsesiib. Keväde lääve lämme päevä kähen soomusse valla ja üte siiväge seeme lendäp tuulege oma emäst kümme-kond miiterd kaugele.

Siimlest kasvap edimese aastegese sõrmpikune pedäjepojake, nagu rohiline maa sissi sorgatu luud. Alla tõisel aastel tuleve talle külgi ossakäe. Viieaastene mänd om umbes siu pikune. Edesi kasvap pedäjelaits joba vähembelt miitre aasten. Kige kõrgemb om 46,6 miitre kõrgune mänd Ootsipalun. Männäpuu kasvap järest kõrgembes 100 aasteni, ladvaosse murrap tuul temä küllest kik

KADAJETÄKSEL MIILDIP MÄNNIKASUDE PÄÄL LAULDA JA SIIBU PUHATE.

aig. A pedäjevanake ei sada sis kah viil maha, Eesti kige vanemb mänd om ligi 500 aastevanune.

Jürikuu lõpun lääp vaigune pung valla, sellest kasvap nädälige vällä jusku nahka aav punakas uisk – männäkasu –, mida inimese rohutaimes tarvitave. Kuu aage saap sellest miitrepikune rohileste okaste ek pidimidege võrse. Mõtlet nüid, ku sa esi keväde pallu putru süüs ja kuu aage emäl üle pää kasvas!

Vanal aal olli Eestin männä nimi pedäjes. Uvve nime sai ta sellest, et ku jahuputru tetti, taheti sedä vatule loppi, nagu prilla mannaputru. Vatumassinis sis viil es ole ja noore männä ladvast tetti pudrumänd – selle pikä varre otsa jäet 5–10 ossaksege sai putru vatule lüvvä. Pudrumänd and sedäsi pedäjele kah uvve nime.

Vilbaste Kristel

Pildi tennu Ader Arne ja TaaVID Meedia

PUDRUMÄND OM KÖÖGIN ÄÄ ABIMIIS MULGI PUDRU TEGEMISE MAN.

MEENUTUSI AAST, KU KUULI MINTI OKTOOBREKUUL JA MAIUSES OLLI SUHKRULEIB

Pildi tennu Pilleri Romet

MIKU HILDA OMA LATSELATSELASTEGETE.

**Oma latsepõlvemälestusi jagap
Täheks lugejege 102 aastene Tõrva
naine Miku Hilda.**

Kudas sia lugeme õpsit?

Mia tahtse kangeste kuuli minna. Miu mamma õpet vanembele vellele Jaanile tähti, Jaan olli sis kahessa-aastene, mia kuvve. Mamma ja Jaan itsive pika pengi pääl, mammal olli puutikuke kähen, ta näidäs tikuge tähe pääle ja Jaan pidi perrä ütlemele. Mia seise nende sellä taga ja vaadessi. Mamma sis küsse Jaani käest, mis täht om. Jaan alle viirse, a miul olli juba lugemine selge. Mia ütli mammale, et mia tahas kah kuuli minna ja mamma lepse järgi.

Miande siu edimene koolipäev olli?

Mamma ostse tüki valge-sinitse ruudilist puumvilla rõõvast ja õmmel miule leidi, siantse kaunis pikä – kasumise jaos kah. Papa telse kenksepä käest saapa. Mia pandse nii jalga, a ma olli arjunu pallaste jalgege kõndma, saapa teive jala

kanges. Mamma pandse mulle uvve leidi selgä, juusse suiti iluste ärä ja säeti patsi ja mamma sidus viil valge sitsiräti miule lõvva ala kinni – ma olli nigu väike vana-inimene.

Kuuli minti 1. oktoobrel, septemberekuul pidive latse ju viil karjan käimä.

Miandse siu mänguasja olliv?

Mia olli külä lastele pupede tegije, mia tei kaltsust nuku ja omal mul olli terve aknelaud neid täis. Üitskõrd mia mõtli, et tali tulep kätte, a pupel ei ole palitut. Ma lätsi kapi manu, kus mammal ollive kirikurõõva. Mia võtsi säält mamma rohilese kirikujaki, lõigassi sel tõise õlma ärä ja tei oma pupele palitu. Ku mamma kodu tuli ja sedä näi, sis ta võtt selle üte õlma-ge jaki kapist vällä, vaades, a es pahande miuge.

Mis mängu sel aal ollive?

Keväde tetti pajupilli, juba tillikse poisikse mõistsive sedä tetä. Ku setu kaupmihe külä müüdä käisive, sis neil olli

VANAST MÄNGSIVE MAALATSE LIHTSIDE PUUST TETTU MÄNGUASJUGE, PUUPULKEST SAIVE NII OBESE, LEHMÄ KU LAMBA.

Pildi tennu Tartu Mänguasjamuuseum

iki partspilli kah üten. Nii ollive sihandse savist linnukse kuju, ku saba alt puhusit, sis tulli ääl vällä. Sii olli lastel juba kal- limb mänguasi. Lepäkoordest tetti viil lehmä, pulli, lamba ja vasiku. Tuu olli sis majapidämine. Nendege mängsime kodu. Trihvaad mängsime kah, sii olli peituse- mäng.

Ku me õhtu magame lätsime, sis akassive sõnamängu, mida mamma meile olli õpeten.

Kui pallu lastel üldse aiga mängi olli?

Kes aga miilt mõegas, pidi mine- me aiavillä kitskma. Emä kigepäält õpet, miande om peedi- ja porganditaim. Juh- tus sedä kah, et laits olli ilusa umbrohu kasume jättän ja tarviligu taime üles tõm- manu.

Karjan tulli kah kävvä. Miu nooremb veli olli joba viieaasteselt karjan. A miu- le es miildi karjan. Mia jätsi temä ütsinte lehmi valvma ja lätsi kodu suhkurd-leibä tuuma.

Mis siu latsepõlven lastel viil mai- uses olli?

Ku papa Tõrvan käis, läits ta puuti ja küsk viis saia – egäle latsele üte. Papa tõi meile vehvermentsi kommi kah. Ja mia ütli ikutse ääle: „Jälle nii kommi, mis nipski nõnna aave.“ Tükisuhkur olli kah müügil ja enne sedä olli suhkrukivi. Säält sis vasarege lüüdi kilte küllest ja anti las- tele imede. Üitskõrd ku vanembe ärä lät- sive, sis me teime kodukomme: pannime panni pääle suhkru ja lasseme selle ruunis minna ja urgitsime säält panni küllest. Jõulus osteti poodist jõulukommi ja -prä- niku. Pühädes riputedi na niidige kuuse otsa. Ku pühä müüdä saive, sis jagati nii maiuse laste vahel ärä ja me võisime na ärä süvvä. Sii olligi mede jõulukungitus. Jõuluvana es käi kunagi ja muid kingitusi es ole.

Sünnipäevä peeti kah, sis küsät mamma kausitävve siarasvage pakse pannkuuke. Tõise suure savikausige pan- ti mustikusupp lavva pääle, egä laits sei sis kuuki ja suppi.

Küsse Ilves Kristi

Pildi tennu Eesti Ajaloomuuseum

KOOLIN OLLIVE VIHKE JA TINDILIIATSIDE ASE MEL TAHVEL JA RIHVEL.

KU 102AASTENE HILDA AKKAP AAKIRJANIGULE OMA LATSEPÕLVEST KÕNE- LEME, OM TAL KIK NÕNDA ÄSTE MELEN, NAGU SII OLES EILA OLLU.

Pildi tennu Rinaldo Anna

Miku Hilda pildikogu

HILDA (IHEN ÄÄD KÄTT VEERE PÄÄL) ÜTEN OMA VANEMBIDE JA SÕSARDE-VELLEDEGE.

KÄRUTÄDI

Sisask Anett, Hummuli põhikuul

PUDRUMULK

Olgu soolane või make
Mulgi pudrul om nüid mõte
panna punkt me aaluule
Mulgi rahva rahvusruale.

Tetäs soola, suurmige,
kardule ja lihage.
Peris eesti süük om sii,
egä laits ju arvap nii.

Kodun, koolin, kohvipoodin –
egäl puul mia putru roovi.
Mõteten ja teguden
egä mulgi süämen.

Toomla Andra,
Kitzbergi gümnaasium

Mäger Jürgen, Abja gümnaasium

Leighton Emilia Eliis,
Abja gümnaasium

TANGUTERÄDE SEKELDUSE

Tanguterä, totukse panti õhtu likku,
selle suure poti sihen jäive nevä tuttu.
Ommuku ku virbusive,
punnin kõtte vaadessive.
Pikä une olliv tennu,
potin kitsas olli lännu.
Perenaene tangu võtt
üle uhtse, patta tõst.
Kardulit ta sinna visas
ja viil rasvast suidsuliha.
Tanguterä ütenkuun
podisive pudrupaan.
Kuni tuli paakinnas
liidi päält ta pudru vinnas.
Lavva pääl nüid puder aurap,
varsti egä kõtt siin laulap.

Teiter Theodor,
Kitzbergi gümnaasium

MULGIPUDRUMAA

Elli üitskõrd suure abemege vana jahimiis.
Talle miildis kangeste Mulgi puder,
mida ta egä päev sei. Ku ta jahil käis, olli
tal iki puder kopaksege üten. Ta näi mõnikõrd
esiki unen, et ta olli Mulgipudrumaal.

Ütel õhtul, ku jahimiis olli magame
jäänu, näi ta jälle unen sedä, et ta olli
Mulgipudrumaal. Ku ta üles tuli, olli ta
iki säälsaman. Ta olli raasike eitunu, a
väige rõõmus kah: tarede, tiide, usseaid,
inimese, eläje, massine – kik asja sellel
maal ollive Mulgi pudrust.

Jahimihe nägu läits naarule ja ta
nakas ümmertsõõri putru ärä süümä, ta
pist piaaigu terve külä nahka. Kõtt sai
väegä täis ja ta läits üte tare taga põõname.

Ku jahimiis pärast üles virbusi, näi
ta, et om oma kodun tagasi. Sii es ole
talle summagi meele järgi ja ta ruuvse
uvveste silmä luuja lasta ja sai aru, et ta
võip egäl aal, ku ta tahap, tagasi Mulgi-
pudrumaale minna ja süvvä oma kõtt ääd
putru täis.

Golosov Karl Kristofer,
Ala põhikuul

Luu ja salmi om ümmer pannu Tarvastu
mulgi keele ring.

Luhaäär Marleen, Heimtali põhikuul

Kiske Robin, Heimtali põhikuul

Vainonen Marleen, Abja gümnaasium

KUDA MULGI PUDER KUULSAS SAI

Üitspäev, ku üits poiss läits mõtsa kõndma, lööd ta lossi. Ta läits kohe sedä kae-me ja es mõtle, et sii võip alba tetä.

Loss olli väigä kõrge ja alli värmi. Algusen paist sii raasike irmus, a poiss es tii sellest vällä ja läits muku edesi lossi poole. Ku ta viimäte lossi manu jõud, näi ta väräti ehen vahimehi. Ta küsse nende käest: „Mes loss sii om?“

Vahimihe es kosta kedägi, a ku poiss joba tõist kõrda küsse, sis na ütli-ve, et sii om mõtsaemände loss. Vahimihe lasseve poisi sissi. Poiss kõnd edesi, a äkki võeti ta kinni. Ta panti vangikongi, sest emändele es ole võöra miiltmüüdä. Poiss sellät küll, et ta tulli pallalt uvi peräst lossi vaateme, a mõtsaemänd es usu tedä.

Poiss olli joba paar päevä lossin kinni ollu ja ta võtt nõus säält vällä saia.

Ta kai egät muudu, a es saa. Viimäte tulli poisil ää mõte. Ta küsse emände käest, miande süük temäl miilt müüdä om. Emänd es mõista selle pääle kohe kosta.

Poiss palles, et mõtsaemänd ta küüki lases, et ta saas talle esieränis ääd putru tetä. Ta lastigi küüki ja poiss akas kiitmä suurmidest ja karduldest Mulgi putru. Sellege es lää tal kuigi kavva, sest ta olli ää kokk.

Ku puder valmis sai, pallel poiss, et mõtsaemänd sedä mekis. Esiti ollive kik vakka ja kennigi es tihka midägi ütelde, a sis läits emände nägu naarule ja ta üteli, et ta ei ole elu sihengi midägi nõnda ääd söönu. Mõtsaemänd es saa aru, kudas sii lihtne süük nõnda ää saap olla.

Mõtsaemänd lubas, et ku poiss käip temä man kaits kõrda nädälin Mulgi putru kiitmän, sis ta võip vabas saia. Poiss

Purju Ramon Miikael, Abja gümnaasium

akaski käimä egä nädäl kaits kõrda lossin. Ta olli oma tüüge peris rahul. Emänd võtt nõus, et ta tiip Mulgi pudru kuulsas, selleperäst et sii om äbemedede ää. Sedä viisi saigi Mulgi puder väige kuulsas.

Värnik Mirtel, Ala põhikuul

Kelli Greteli, Abja gümnaasium

Niidu Ellen

RONGISÖIT

RONG SII SÖITSE SUH-SUH-SUH,
PIILUPARTS OLLI RONGIJUHT.
RATTA TEIVE RA-TA-TA, RA-TA-TA JA TA-TA-TA.
AGA SÄÄL, RONGI PÄÄL, KAS SA TÄÄT, KES OLLIV SÄÄL?

SÄÄL OLLIV KIISU, SÄÄL OLLIV MIISU,
SÄÄL OLLIV VÄIKSE KIRJU KIISU.
KIISU SÖITSIV TÜRILE, SÖITSIV KÜLLÄ JÜRILE.

SÄÄL OLLIV SUURE MUSTA KUTSU,
SÄÄL OLLIV VÄIKSE ROOSA NOTSU.
KUTSU SÖITSIV TORILASE, NOTSU SÖITSIV PORILASE.

SÄÄL OLLIV SARVILISE SIKU,
SARVILISE SIKU-SOKU.
SOKU SÖITSIV KARJAKÜLLÄ, KARJAKÜLLÄ-MARJAKÜLLÄ.

RONG SII SÖITSE SUH-SUH-SUH,
PIILUPARTS OLLI RONGIJUHT.
RATTA TEIVE RA-TA-TA,
PIILUPARTS JÄI MAGAME.

OI-OI-OI, AI-AI-AI,
MIS SIS SELLEST RONGIST SAI?
RONG SII SÖITSE SUH-SUH-SUH, KUNI RAAVI LÄITS KARPUIH!

OI-OI-OI, AI-AI-AI, MIS SIS REISILISTEST SAI?
OI-OI-OI, AI-AI-AI, MIS SIS REISILISTEST SAI?

KIK NA LÄTSIV UPERPALLI, UPERPALLI-KUKERPALLI.
KIISU JUUSSEV ÄNNÄ SELLÄN,
KUTSU JUUSSEV KEELE VÄLLÄN.
KÜMME NOTSUT SATTE RAAVI,
KÜMME KUTSUT LASSE TRAAVI.
SARVE SEGI SIKUPOISTEL,
SIKUPAISTEL, SOKUPOISTEL.

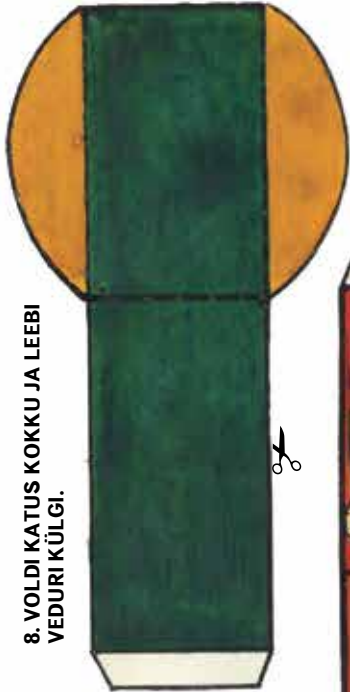
KIISU ES SAA TÜRILE, KÜLLÄ MINNA JÜRILE.
KUTSU ES SAA TORILASE,
NOTSU ES SAA PORILASE.
SOKU ES SAA KARJAKÜLLÄ,
KARJAKÜLLÄ-MARJAKÜLLÄ.

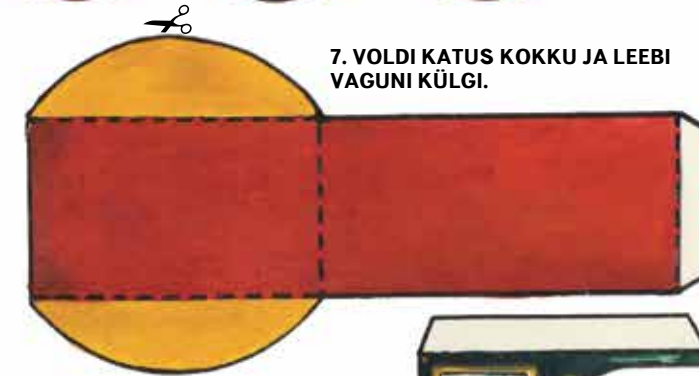
LÕIKA KIK JUPI VÄLLÄ. V-TÄHEGE MÄRGIT TÜKI LÕIKA KAH VÄLLÄ. ÄÄ OM TARVITE VÄIKSIT KÄÄRE JA VEDELT LIIMI (PVA).
TII NUMBRIDE PERRÄ, SIS OM KERGEMB.

PIILUPARTSI RONG

Nüid saat esi tetä rongi, millege sõidave kiisu, kutsu ja väikse roosa notsu!

8. VOLDI KATUS KOKKU JA LEEBI VEDURI KÜLGI.

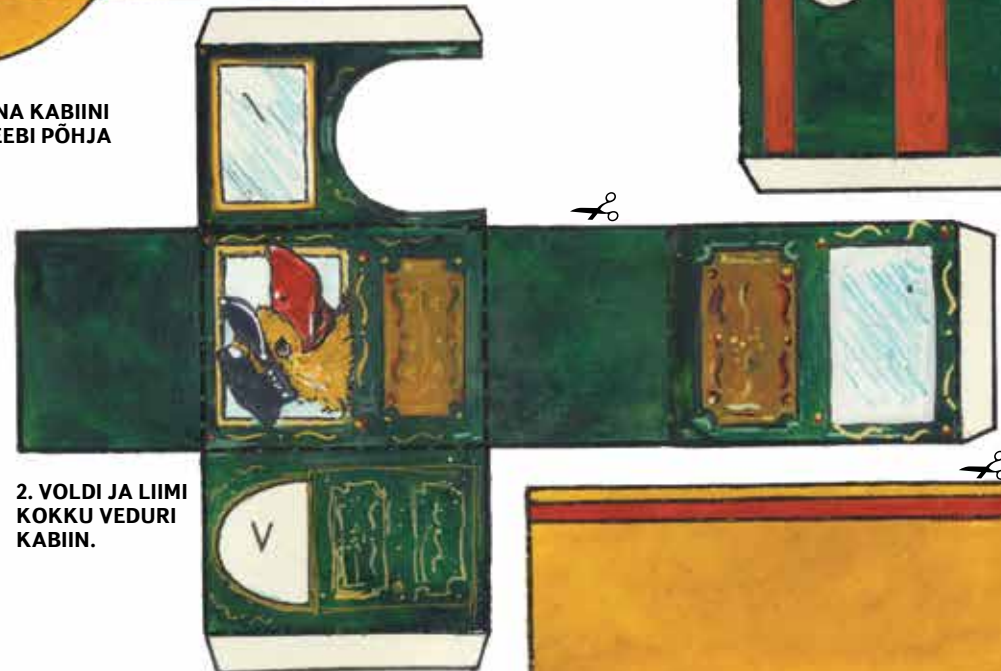

7. VOLDI KATUS KOKKU JA LEEBI VAGUNI KÜLGI.

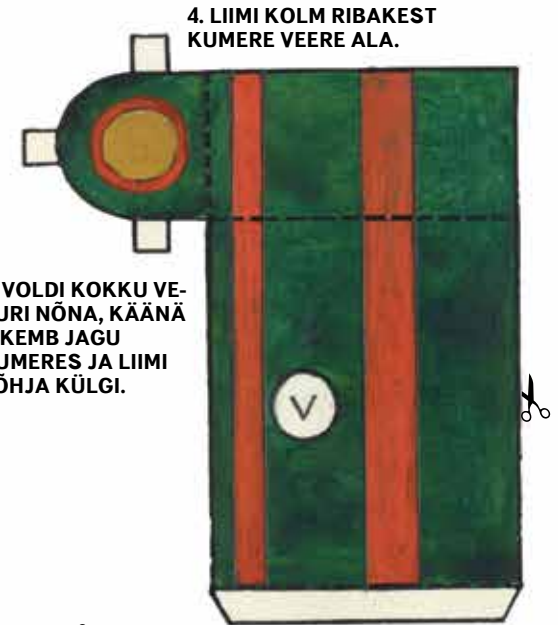
6. PISTA VEDURI NÕNA KABIINI AUGUST SISSI JA LEEBI PÕHJA KÜLGI.

1. VOLDI JA LIIMI KOKKU LUUMEGE VAGUN.

2. VOLDI JA LIIMI KOKKU VEDURI KABIIN.

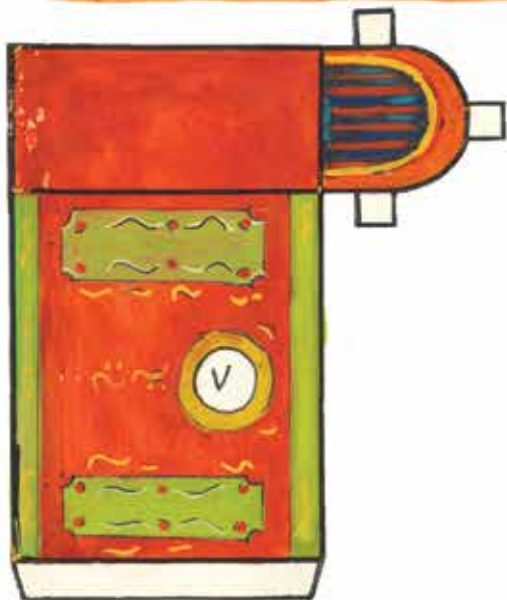
3. VOLDI KOKKU VEDURI NÕNA, KÄÄNÄ PIKEMB JAGU KUMERES JA LIIMI PÕHJA KÜLGI.

4. LIIMI KOLM RIBAKEST KUMERE VEERE ALA.

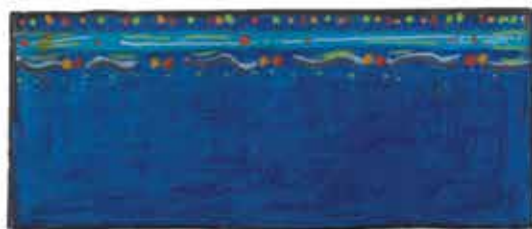
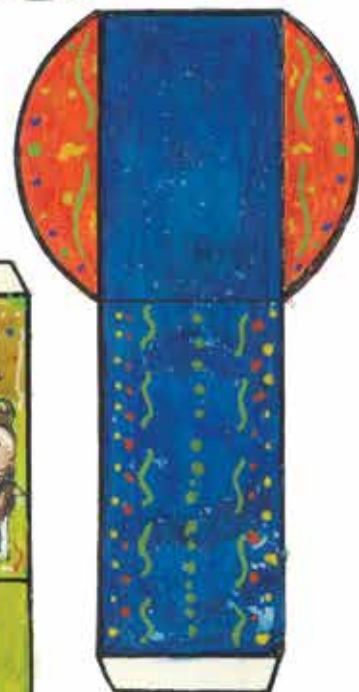
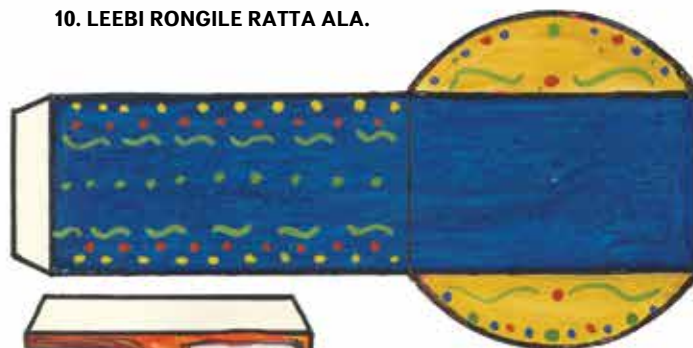

5. KÄÄNÄ KORSTEN RULLI.

9. VAGUN JA VEDUR PANE NÖÖRIJUPIGE RONGIS KOKKU, NÖÖRI OTSA LEEBI MÖLEMBE PÕHJA ALA. JÄTÄ NENDE VAHE NÕNDA PIKÄS, ET KIK RATTA ÄRÄ MAHUS.

10. LEEBI RONGILE RATTA ALA.

Meisterduse om tennu Marguste
Epp, Täheke nr 2, 2001

Jäägeri Kai

MULGI PUDRU SAAMISE LUGU

MULGIL TULLI PUDRU ISU,
TAHTSE VÕTTA VÄHÄ NISU,
AGA AKAS VILLÄST KAHJU –
SEST SAAS SAIA TETÄ AHJUN.

MIS SIS VÕTTA PUDRU ALGES?
„KARTULIT OM ULKA SALVEN,“
MÕTEL MULK JA KELDRES TATSAS,
AIDAST LIHA MANU KAHMAS.

MULK SII SEISÄP LIIDI IHEN,
VESIGI KIIIP PAA SIHEN,
AGA TEMÄ IKI OHKAP:
KIK OM ÄÄ, A KULUP PALLU!
MIS OM SII, MIS TÄIDÄS KÕTTU,
PÜSIS KEREN PIKÄ ÕHTU?

RÜGÄ LEVÄ JAOS OM ÄÄ,
MULGI KAPSTAS KAPSTAPÄÄ,
KORBI PÄÄLE KÄIP MEIL MANNA,
MIDA KÜLL VIIL PATTÄ PANNA?

NÄI TA NUKAN TANGUKOTTI,
MILLE KALLAL KÄINU ROTI.
„VOT, KUS MAIDA JÕUDU SAANU,
MITU KOTTI LÄBI AANU!“

OOT – TANG SII TÄIDÄP ÄSTE KÕTTU,
SEISÄP KEREN TERVE ÕHTU,
PAISUP LEEMEN VÄIGE ÄSTE,
PUTRU SEST SAAP ULGANISTE.

LIHA, TANG JA KARDUL PATTÄ,
MULGI PUDRU TEGU AKKAP,
ET EI OLES PUIEST KAHJU,
AUDUP PUDER MULGIL AHJUN.

MULGI PUDER TIIP NÜID ILMA,
RÕÖMUSTEP NII SUUD KU SILMÄ,
ET VIIL OLES PAREMB MEKK,
KÄIP PUDRUL SILMÄ KÜDSÄ PEKK.
MEKIP ÄÄ NII SIIN KU SÄÄL,
MULK SAAP KUULSAS ILMA PÄÄL.

*Mulgi kiil: Ilves Kristi
Joonistenu Rosenbergi ülle*

Puu otsan istuve kolm arakut. Lääp suurustemises.

„A miul om kell!“ kädsätep üits.

„Mõni asi!“ kädistep tõine. „Miul om jälle lehm!“

Kolmas om wait.

„Mis sis siul om?“ küsive tõise.

„Mitte midägi,“ kostap kolmas tõitselt.

Nädäli aa pärast saave linnu sama puu otsan kokku.

„Imelik värk,“ ütlep edimene. „Miu kell varastedi ärä.“

„Jama lugu jah,“ arvap tõine. „Miu lehm varastedi kah ärä.“

„Miul ei ole siin aiga te dege jamade,“ kädistep kolmas, „Kell om kolm ja mia pia lendäme lehmä nüsmä!“

Jänes lääp üükulli manu, kes lom üle mõtsa täädä-tuntu tarkpää.

„Kuule, sa ütle õige miule, mis sii tähendep, ku mu tagumine käpp sügelep?“

„Vat sii tähendep, et kennigi akkap siu taga aame.“

„A ku tõine tagumine käpp kah sügelep?“

„No sii tähendep, et sa

jooset temä iist ärä.“

„No a ku kukal sügelep?“

„Sii tähendep, et sa saat vastu kukalt mis kõliselep!“

„No a ku kõtt sügelep?“

„Sii tähendep, et... No kuule, jänes, sa mine õige sanna ja mõse ennest puh-tas!“

Pingviin ja sebra lääve päeväpiltnigu manu sõbrapilti tegeme.

Piltnik uurip: „Kas mia tii iki värvilise pildi?“

„Ei ole vaja – mustvalgest avitep küll!“

Juku kaibap: „Emä, miul om pudru sihen kärbläne.“

„Ei, kullapai, sii om rosin!“

„Aga emä, nüid lennäs rosin mineme.“

Juku käest küstäs, kas ta jtäap, mis luum om elvants.

„Mm, sii om üits pääst segi lännu kala.“

„Miu arust eläp ta iki kuiva maa pääl...“

„Ma ju ütli siule – ta om pääst segi lännu!“

Miis vaatep, et poodiusse taga om pikk saba. Astup sis manu ja küsüp, et mida müvväs.

Talle vastates: „Siin müvväs piggusit ja liggusit.“

Miis võtap sappa, oodap, kuni järekörd temä kätte jõud ja küsüp: „Palus miule üits karp piggusit.“

„Oi, andke andes, a piggude om joba otsan,“ kostap kaupmiis.

„Olgu, aga andke sis liggusit.“

Lääp sis miis kodu, tiip karbi valla ja mis ta näep – mitte ütte ligu ei ole sihen, kik puha piggude!

Vana nali

Juku astup mihe manu ja lubap: „Ku te annade miule 10 eurut, sis mia ütle, kes tede auto ärä varast.“

Miis andki Jukule 10 eurut ja küsüp: „Noh, kes miu auto ärä varast?“

„Tede auto viisive varga ärä!“ ütlep Juku.

Nelläaastene Juku tulep lasteaiast kodu ja sellätep:

„A meid käis täembe tohter üle vaatemen!“

„Mis ta sis vaades?“

„Ta vaades, et kas me engäme või ei engä!“

Juku olli suvel maal. Linna tullen kuulutep ta emälesäle:

„Sii ei ole õige, et lehm esi piimä annap! Piim nüssetes temä siist jõuge vällä!“

Täheke nr 7-8, 2013
Joonistenu Sildre Elina

Mis om viil sinine, punane, valge või must?
Vali sõna ja kirjute õige värvi alal

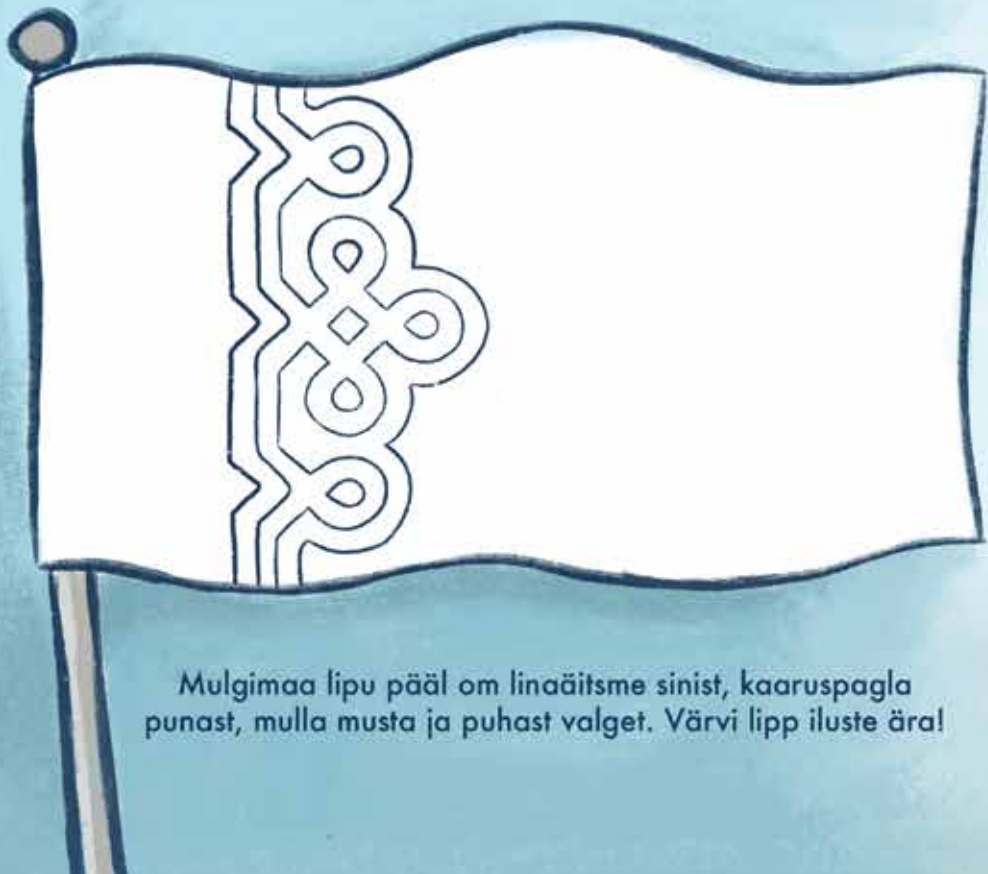
ARAKMARI, RÜÄLILL, MÜTÄS, MAASIK, LUMI,
SUVETAEVAS, JOOVİK, ÜDSI, PIIM, MUUN, RONK, PAPER.

.....

.....

.....

Mulgimaa lipu pääl om linaäitsme sinist, kaaruspagla punast, mulla musta ja puhast valget. Värvilipp iluste äral

Siia ruute sissi om ärä paetet kik viis Mulgimaa kihelkonda:
Helme, Tarvastu, Paistu, Halliste, Karksi. Otsi väläl!

G	V	H	U	H	O	K	T
Õ	O	A	T	J	Ä	A	M
M	N	L	S	B	R	R	Ü
B	J	L	I	V	H	K	N
I	M	I	A	G	M	S	B
D	Õ	S	P	T	U	I	L
N	T	T	M	O	Ö	M	T
U	H	E	L	M	E	J	G

Loe edes- ja tagaspidi, alt üles, ülevalt alla ja viltu kah.

INIMESEEVILMIKSE

MİİSU, KAS
SIA OLET
TELEFONIN?

ih-ih-ih!
TULE KAE
SEDÄ!

INIMESI
VAATET
JÄLLE?

NO A KAE,
KUDAS NA
PALLI TAGA
AAVE!

JA INIMESTE POJA OM KAH
NÕNDA ILLIKSE PUHA...

Oi, MA EI VÕI, KU
NALLAKALT TA KALU
PÜÜNÄPI!

INTERNETIN OM ULGA KAUPA
VILMIKSIT INIMESTEST.

NÄE,
TAHAVE
SÜVVÄ KIK
AIG.

Oi, MIHANDE
PAKSUKE ...

Oih, sii SATTE
TOOLI PÄÄLT
MAHA ...

SUMMAGI EI
SAA ARU, MIS
NA TEEVE. A NII
TORE KAIA.

AVITEP KÜLL,
TEEME NÜID MIDÄGI
MÖISTLIKKU KAH!

NÕNDA TORE IKI, ET MEIL
OM KAH OMA INIME!

MJÄU!

LÖPP